

K E T I K O T I

Serie Zomerdiensten

Anders dan Anton de Kom ben ik in mijn jeugd opgegroeid met een grote ontkenning van het slavernijverleden. Ik had geen grootmoeder die nog in de slaventijd had geleefd en mij verhalen vertelde over ontberingen en onderdrukking. Mijn Surinaamse grootouders waren al vrije mensen toen ze geboren werden. Ik heb nooit geweten of zij van hún ouders, die wel in slaventijd leefden, verhalen hebben gehoord. Vragen over het slavernijverleden werden weggewuifd. Hoogstens werd gezegd dat het al zo lang geleden was, dat het beter was om die geschiedenis niet op te rakelen en dat wij blij moesten zijn dat wij dat alles hadden overleefd. Een tante die altijd het laatste woord had zei dan dat wij bovendien niet van slaven afstammen omdat wij goed haar hadden. Waarmee ze impliceerde dat er geen negerbloed in ons zat.

Toch hoorde ik als kind wel eens de naam Prinses vallen. Dat moest een familielid zijn geweest uit een ver verleden. Ik fantaseerde over een meisje dat mooi was, anders had ze geen Prinses geheten. Vele jaren later kwam ik er achter dat Prinses echt bestaan heeft. Geboren in 1831, was zij de grootmoeder van mijn opa van vaders kant. Hoogstwaarschijnlijk verwekt door de Joods-Nederlandse slaveneigenaar Egbert van Emden bij zijn slavin Sophietje, reden waarom Prinses omhuld werd met de zwijgzaamheid der ontkenning.

Dat mijn familie wel degelijk een slavernijverleden heeft, drong pas goed tot mij door toen ik belangstelling kreeg voor mijn familiegeschiedenis en in archieven ontdekte van wie ik afstamde. Als 13 jarige was ik al op dat spoor gezet toen ik in Amsterdam mijn meisjesnaam Oostvriesland, met een -v-, gebeiteld zag in de achtergevel van een gebouw aan het Damrak. Mijn broers en ik maakten grapjes dat we ooit rijk waren geweest en dat er ooit een tijd zou komen dat we die rijkdom zouden kunnen claimen. We wisten toen nog te weinig af van de koloniale geschiedenis om een verband te leggen met slavernij. Het was vanzelfsprekend dat we Nederlands spraken, dat we opgegroeid waren met de geschiedenis en aardrijkskunde van Nederland. Nauwelijks met die van Curaçao, waar wij geboren waren, en met die van Suriname waar mijn ouders vandaan kwamen. Op school zongen we over de heldendaden van Piet Hein en de Zilvervloot. Nooit over de slavenopstand van Tula op Curaçao. Nooit over Baron, Boni, Joli Coeur, leiders van marrons, weggelopen slaven. Nooit over Fort Boekoe in Suriname, waar marrons zich verschanst hadden in hun strijd tegen de kolonisten.

De geschiedenis van slavernij in de Nederlandse Koloniën, zowel in de West als in de Oost, bleef lang verborgen. Toch hoef je in Amsterdam maar om je heen te kijken, alleen maar naar de grachtengordel bijvoorbeeld, om te weten dat het verleden hier op straat ligt. Nederland wist lange tijd de gruweldaden uit de slaventijd te bagatelliseren en niks te doen met het groeiende verlangen van nazaten van slaafgemaakte mensen om voor de dag te komen met alle verhalen en de consequenties daarvan te dragen. Intussen werden nazaten letterlijk en figuurlijk vleesgeworden voorbeelden van hoe slavernij kan doorwerken in lijf en geest. Zij zijn het bewijs dat racisme, institutioneel of niet, nog lang de wereld niet uit is. Aan de ene kant stimuleert dit wrevel en ongemak in de relatie tussen wit en zwart. Aan de andere kant versterkt dit juist ook het besef dat er een dag moet komen waarop je stappen durft te maken om af te rekenen met de erfenis van het slavernijverleden.

Het heeft 139 jaar geduurd voor Nederland een eerste stap zette richting erkenning van het slavernijverleden. Op 1 juli 2002 werd in aanwezigheid van het koningshuis het Nationale Slavernijmonument onthuld in het Oosterpark in Amsterdam. Om reden van veiligheid voor de koningin was het een besloten bijeenkomst. Het massaal toegestroomde volk rammelde luidruchtig aan de hekken en riep dat ze nog steeds als slaven behandeld werden.

Het is wrang dat afgelopen 1 juli min of meer eenzelfde tafereel te zien was in het Oosterpark, toen burgemeester Femke Halsema namens het stadsbestuur van Amsterdam excuses aanbood voor de betrokkenheid van het toenmalige stadsbestuur bij de wereldwijde slavenhandel en slavernij. Het was bekend dat de burgemeester dit zou doen en het zou live worden uitgezonden op radio en tv maar veel mensen wilden graag in persoon getuige zijn van dit historische moment. Maar net als in 2002 was de bijeenkomst besloten, nu vanwege Corona, en werd het toegestroomde volk weer achter hekken gehouden. Opnieuw klonken geluiden dat de slaventijd nog onder ons is, hoewel dit keer minder luidruchtig en lang niet zo agressief als in 2002.

De excuses van de stad Amsterdam zijn een keerpunt in ons doen en denken over onze gezamenlijke geschiedenis. Amsterdam was lang mede-eigenaar van Suriname en was als zodanig ook tot de nek betrokken bij de slavenhandel. Met gedane excuses heeft de stad Amsterdam verantwoordelijkheid genomen voor het slavernijverleden.

Net zoals de Raad van Kerken in 2013 verantwoordelijkheid nam voor wat genoemd werd het schuldig verleden. Letterlijk schreven de kerken: Op grond van de Bijbel hadden we beter moeten weten. We moeten vaststellen dat theologie in bepaalde omstandigheden misbruikt is om de slavernij te rechtvaardigen.

Nu de stad Amsterdam als eerste overheidsinstantie ook excuses heeft gemaakt voor zijn aandeel in slavenhandel en slavernij, is de onvermijdelijke vraag: Hoe gaan we verder? Er zijn al meer dan 50-duizend handtekeningen verzameld om een nationale vrije dag te maken van 1 juli. Die zal er dus wel komen, evenals een nationaal museum van de Transatlantische Slavernij. Wellicht in 2023, dan is het werkelijk 150 jaar geleden dat de slavernij werd afgeschaft omdat dan de tien jaar verplichte arbeid onder staatstoezicht is bijgeteld.

De discussie over genoegdoening, in welke vorm dan ook, speelt al langer en zal nu zeker voortgaan, in de hoop dat die niet zal verzanden in de grootte van herstelbetalingen.

In de tussentijd is de ontkenning van de slavernij in mijn familie ook omgeslagen in erkenning daarvan. In de geest van Anton de Kom wordt nu openlijk gepraat over de slavernijgeschiedenis en verzamelen we ons met regelmaat rond de stamboom van vaders- en moeders kant om de verbinding te zoeken met het verleden, om onze voorouders te danken en te eren dat zij ons zijn voor gegaan, in de stellige overtuiging dat we daarin kracht vinden om het leven van nu en van de toekomst te leven.'

Noraly Beyer